

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

II. An potentia productiua notionalis formaliter importet essentiam, an
relationem, an veramque simul?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

Pater finaliter, vt Filium gignat, concedo: ideo est Pater causaliter, seu originaliter, nego; Pater enim non habet esse Patris media generatione Filij; licet sit Pater, vt Filium gignat.

SECTIO II.

An potentia productiva notionalis formaliter importet essentiam, an relationem, an utramque simul?

5. **H**Æc est omnium, me iudice, maxima, quæ circa hoc altissimum mysterium agitur, difficultas: nam ex decisione huius maxima ex parte pendet perfecta, intelligentia huius mysterij.

6. PRIMA sententia docet, solam essentiam esse proximum & immediatum principium productivum; relationem verò solum requiri vt conditionem, sine qua non ad hoc, vt potentia distinguatur à termino producendo. Est Magistri in 1. dist. 7. littera F, S. Tho. 1. p. qu. 41. art. 5. Caietani ibid. Egidij in 1. dist. 7. art. 1. qu. 2. Scoti q. 1. §. Loquendo, Capreoli q. 1. art. 1. concl. 2. Bassoli qu. 1. art. 3. Argent. ar. 1. Gabrielis q. 1. & 2. Palatii disp. vnica, Ferrariensis 4. contra gentes cap. 17. §. Considerandum etiam, Bannez 1. p. qu. 41. ar. 5. Syluij, Zumel, Molina ibid. Vasquez disp. 164. cap. 3. Suar. lib. 6. de Trinit. cap. 5. Torres 1. p. qu. 41. art. 5. & aliorum.

7. Probatur 1. Hæc sententia autoritate Patrum communiter affirmantium, generationem in diuinis esse opus naturæ: item Filiū & Spiritum sanctum procedere de substantia ipsa producentis. Speciatim verò Anselmus in monologio c. 52. vbi loquens de processione Spiritus sancti: *Non ex eo inquit, procedit, in quo plures sunt Pater & Filius, sed ex eo, in quo vnus sunt. Nam nō ex relationibus suis, quæ plures sunt, sed ex ipsa sua essentia, quæ pluralitatem non admittit, emittunt Pater & Filius tantum pariter bonum.* Quin etiam oppositam sententiam idem Auctor in epist. de processione Spiritus sancti c. 10. notat his verbis. *Nisi forte quis dicat, Spiritum sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de paternitate; nec per Deitatem Filij, sed per filiationem, quæ opinio sua se patenti fatuitate suffocat.* Hæc Anselmus.

8. Probatur secundò. Autoritate Concilij Florentini sess. 18. & 19. vbi Ioannes Theologus agens partes Latinorum expressè docet, principium quo persona in diuinis producit, esse naturam: *Principium, inquit, quo persona generat est id, quod solum est communicabile.* Atqui sola natura in diuinis est communicabilis. Igitur sola natura in diuinis est principium Quo generationis. Id ipsum confirmat exemplo generationis humanæ: cuius sicut principium Quo, est humanitas, principium verò Quod est homo: ita in generatione diuina prin-

cipium Quo est Deitas, principium verò Quod est ipsum suppositum Patris; eò quòd actiones tribuantur supposito.

9. Tertio probat eandem sententiā S. Thomas ratione, qua reliqui ferè Theologi vtuntur. Illa est potentia agendi in quolibet agente, in qua agens sibi assimilât productum: sed in diuinis persona producens sibi assimilât personam productam in sola natura: igitur potentia producendi in diuinis est sola natura. Minor constat: nam in persona producta sunt duo; natura & personalitas: atqui persona producta non procedit similis producenti in personalitate, cum in ea potius procedat dissimilis & opposita principio producenti; ergo in sola natura. Maior probatur, nam omne agens agendo intendit assimilare sibi productum in forma, qua agit, vt inductione constat in omnibus agentibus. Homo enim gignendo assimilât sibi genitum in natura humana, cuius virtute homo fit potens ad gignendum; non autem in perfectione indiuiduali, quæ est tantum conditio ad gignendum.

10. Quarto probat Scotus. Si Deus produceret Deum natura distinctum, produceret illum per Deitatem, tanquam per rationem proximam producendi, non autem per proprietatem aliquam relatiuam: ergo neque nunc producit illum per proprietatem aliquam relatiuam, tanquam per potentiam proximè productiuam, sed per ipsam Deitatem. Consequentia probatur, quia nunc producit Deum comunicando illi eandem numero naturam: tunc verò produceret Deum, comunicando illi diuersam numero naturam. At minus est communicare eandem, quam diuersam numero naturam. Igitur, si tunc principium proximum producendi Quo esset Deitas, à fortiori etiam nunc principium proximum producendi Quo erit eadem Deitas.

11. SECUNDA sententia affirmat, naturam simul & relationem esse proximum principium productivum in diuinis: ita vt relatio non se habeat tantum vt conditio, sed vt formalis ratio integrans proximum principium producendi. Est Alensis 1. p. qu. 42. membr. 3. artic. 1. ad 7. & art. 2. in fine, Henrici in summa quodlib. 3. qu. 3. & in summa ar. 54. qu. 6. ad 8. & artic. 59. qu. 2. §. De potentia, qui tamen putat, principalius ad producendum concurrere relationem, quam essentiam. Est etiam Richardi in 1. dist. 7. qu. 1. Bacconi dist. 5. ar. 4. & 5. Valentij 1. p. qu. 15. puncto. 2. Arrubalis disp. 143. c. 3. Zunigæ disp. 16. dub. 6. membr. 3. Philippi Gamachæ, Et videtur etiam Didaci Ruiz disp. 100. sec. 5. Fundamentum est, quia potètia productiva duo essentialiter importat, & realem distinctionem à termino, & virtutem assimilatiuam termini. Atqui potentia productiva notionalis in Deo importat distinctionem à termino per proprietatem relatiuam; virtutem verò assimilatiuam termini per ipsam essentiam: igitur utramque essentialiter includit ex æquo.

S. Thomas

Scotus.

Alensis.
Henricus.Richardus.
Bacconus.
Valentia.
Arrubal.
Zuniga.
Gamachæus
Ruiz.Magister.
S. Thomas.
Caietanus.
Egidius.
Scotus.
Capreolus.
Bassolus.
Argentius.
Gabriel.
Palatinus.
Ferrariensis.
Bannez.
Syluius.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Torres.
Suarrez.

Anselmus.

Conc. Flor.
Ioannes
Theologus.

Bonauent.
Durandus
Rubio.
Alacensis.
Ariminensis
Carthusianus.

12. TERTIA sententia asserit, formalem & proximam rationem producendi esse solam relationem. Est Bonauenturę in 1. dist. 7. art. 1. q. 1. Durandi q. 2. num. 29. Rubionis q. 2. art. 2. conclus. 2. Aliacensis q. 7. art. 2. conclus. 2. & 3. Ariminenfis q. vnica, art. 2. Carthusiani quęst. 1. prope finem. Quę sententia vel ex eo mihi maximę probatur, quod aptior sit, ad hoc mysterium, de se alioqui difficillimum, explicandum. Pro cuius declaratione,

13. Nota, duplex distingui principium, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Principium *Quo* est illud, quo produciens influit in productum, & à quo totum suppositum denominatur produciens. Principium verò *Quod* est illud, quod complet principium formale *Quo*, siue per rationem aliquam productiuam, siue per conditionem sine qua non, vt principium *Quo* producendi in supposito creato est natura: principium verò *Quod* est suppositum ipsum, quod complet naturam non vt ratio formalis producendi, sed vt pura conditio, sine qua natura ipsa non produceret. Omnes conueniunt, principium producendi *Quod* in diuinis realiter distingui à termino producto. Controuersia sola inter eos est de principio producendi *Quo*: nam qui docent potentiam productiuam notionalem formaliter constitui sola essentia, consequenter affirmant, principium producendi *Quo* non distingui realiter à termino producto, sed identificari tam cum termino producto, quam cum principio ipso producendi *Quod*. Hoc adnotato,

14. Dico 1. Implicat essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Fundamentum est, quia principium producendi *Quo* debet realiter influere in terminum ipsum productum. Implicat autem vnum realiter influere in aliud, & non realiter distingui ab illo. Igitur implicat, essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Consequentia liquet, quia in diuinis nulla ratio absoluta ex natura rei distinguitur à persona producta. Maior patet ex notabili posito, & admittitur ab omnibus. Cuius ratio est, quia in tantum principium *Quo* dicitur principium reale, in quantum realiter influit in aliud; non enim potest dici principium reale denominatiuè ab alio, sicut principium *Quod*, dicitur principium reale ab ipso principio *Quo*, quia principium *Quo*, non supponit aliud principium realiter influens, à quo ipsum posset denominari realiter influens. Minor est Aristotelis 5. Ethic. c. 8. Non enim, inquit, principium est, si vnum solum est: principium enim cuiusdam aut aliquorum est. Et ratio est euident, quia nequit terminus realiter egredi à principio, & simul identificari cum illo, cum vnum destruat alterum. Nam quatenus realiter egreditur à principio, necessariò distinguitur ab illo; cum nequeat idem realiter egredi, & produci à se ipso: quatenus verò identificatur cum prin-

cipio nõ egreditur realiter ab illo; atque adeo non produciatur realiter ab illo; quia principium reale constituitur formaliter per productionem realem: productio autem realis esse non potest, quę realem distinctionem à principio, cuius est realis productio, non importat.

15. Resp. aduersarij, ad reale productionem, atque adeo ad reale principium producendi sufficere, si tantum principium *Quod* realiter distinguatur à producto. Nā vbi productio est infinita, & adæquata termino producendo, identificat productum producenti in omni eo, in quo illi non opponitur formaliter. Sed contrā, nam præcisā & formalis ratio, cur principium *Quod* distingui debeat à producto non est alia, nisi quia debet realiter influere in ipsum productum: atqui principium *Quod* realiter influit in productum per ipsum principium *Quo*. Igitur si propter hanc rationem debet principium *Quod* realiter distingui à producto, à fortiori debet & ipsum principium *Quo*, realiter distingui à producto. Maior patet. Minor est ipsa aduersariorum sententia, qui, dum negant relationes diuinas realiter influere, consequenter affirmant, rationem producendi formaliter consistere in sola essentia absoluta. Nec refert, quod productio sit infinita, quia non debet tollere id, quod est essentiale productioni: est autem essentiale productioni, vt distinguitur realiter à principio producente, siue illud sit principium *Quo*, siue *Quod*. Nam sicut principium *Quo* non abstrahit à ratione principij realis; ita nec à reali distinctione productionis, per quam formaliter constituitur omne principium productiuum reale.

16. Confirmatur, quia vel principium *Quo* distinguitur à termino producto, vel non: si distinguitur, habetur intentum; si non distinguitur, destruitur ratio ipsa principij realis, quia vbi non est distinctio realis inter produciens & productum, non potest esse aut concipi ratio principij realis. Implicat igitur, essentiam in diuinis, aut vllam rationem absolutam esse principium productiuum *Quo*.

17. Probatur nostra assertio secundò. Si essentia esset principium *Quo* producendi diuinas personas, valeret hæc propositio, *Essentia diuina producit*: atqui hæc damnata est in Concilio Lateranensi: ergo. Sequelam maioris probò, tum à pari: nam quia Deus creat ratione essentia, valet hæc, *Essentia diuina creat*: ergo si Pater generat ratione essentia, valeret hæc alia, *Essentia Patris generat*. Tum à priori sic: De illo principio prædicari potest actus, à quo re ipsa actus fluit: sed ab essentia Patris fluit passiuæ generatio Filij: igitur de illa prædicari poterit passiuæ generatio Filij. Respondent Aduersarij, ideo de essentia non posse prædicari actum notionalem, quia denotaretur distinctio inter essentiam, & terminum ipsum productum: atque in hoc tantum sensu prædicta propositio damnatur.

18. Sed contrā, tum quia in eo sensu damnatur hæc propositio, *Essentia generat*, quo

Concilium
Lateranense.

Aristoteles.

damnatur hæc alia, *Essentia generatur*: atqui hæc, *Essentia generatur* non solum damnatur, quia per eam denotatur distinctio inter essentiam generatam, & generantem; sed etiam quia per eam essentia importatur, vt terminus generationis: ergo similiter damnatur & illa, non solum quia per eam denotatur distinctio inter essentiam, & terminum productum; sed etiam quia importatur essentia, vt principium producendi. Tum quia ideo formaliter per eam importatur distinctio essentiae à termino producto, quia importatur essentia; vt principium producendi; cum nequeat concipi principium sine reali distinctione eius, cuius est principium: ergo si prædicta propositio damnatur propter distinctionem, quam formaliter importat, à termino producto, à fortiori damnatur, quia importatur, vt principium productionis, quod est sola ratio distinctionis. Vnde neque per accidens conuenit essentiae diuine generare, vel generari; quia neque per accidens essentia, quæ est in Patre, distinguitur ab essentia, quæ est in Filio.

19. *Confir.* Si essentia diuina esset principium *Quo* realiter influens in personas, Verbum procedens ab essentia esset vera & propria imago ipsius. Consequens est contra omnes Scholasticos, asserentes, Verbum esse solius Patris imaginem. Sequelam probo, quoniam ad veram rationem imaginis duo tantum ex Augustino Theologi requirunt, similitudinem, & passiuam originem. Defectu primi nullus effectus æquiuecus est imago sui principij, defectu secundi nullum principium est imago sui termini, etiam si sit illi simillimum; quia licet actiue originet illum, non autem passiuè originatur ab illo. Atqui Verbum diuinum est simillimum essentiae, cum sit per identitatem vnum cum illa, & passiuè originatur ab illa, igitur est vera & propria imago illius.

20. Tertiò. Probatur assertio. Si essentia diuina realiter influeret in personas productas, fundaret realem respectum relationis ad illas: atqui essentia non fundat realem respectum relationis ad personas productas: ergo non influit realiter in illas. Sequelam maioris probo. Nam omne principium influens realiter esse in aliud, fundat realem respectum ad illud: ideo enim Pater fundat realem respectum ad Filium, quia influit realiter esse in illum: ideo Pater & Filius fundant realem respectum ad Spiritum sanctum, quia influunt realiter esse in illum. Ergo si essentia influit realiter esse in personas productas fundabit realem respectum ad illas. Nec dici potest huiusmodi respectum non fundare defectu realis distinctionis. Nam hoc ipsum probat argumentum: cum non possit realiter influere, nisi in realiter distinctum. Imò ipse realis influxus realiter distinguit principium à termino, cum non possit realis influxus esse ad seipsum.

21. Ex dictis deducitur; essentiam diuinam, aut vllam rationem absolutam ne quidem esse

posse partialem rationem producendi. Nam quâ ratione illa realiter influeret in terminum, deberet realiter ab illo distingui; cum nequeat realiter influere in terminum, & esse idem realiter ac formaliter cum illo, alioqui quâ ratione realiter influeret in terminum, & esset idem realiter & formaliter cum illo, per eandem rationem produceret seipsum: quod est contra primum principium lumine naturæ notum.

22. *Dico 2.* Sola proprietas relatiua in diuinis est formalis ratio producendi terminum à se distinctum, non sub expresso conceptu hypostasis, aut relationis respicientis terminum productum, sed sub ratione proprietatis constituentis suppositum proximè secundum ad producendum. Explico. Relatio diuina non solum habet formalitatem puræ relationis respicientis terminum productum, quo pacto assimilatur relationi prædicamentali; nec non constituentis suppositum per se subsistens, & incommunicabile alteri supposito sub quâ ratione respondet subsistentiæ & personalitati creatæ; sed etiam habet perfectionem virtutis & potentiae constituentis suppositum proximè secundum ad producendum alterum suppositum intra se: quomodo assimilatur relationi transcendentali. Relatio igitur diuina est formalis ratio producendi, non vt respondet relationi prædicamentali, aut subsistentiæ creatæ, sed vt respondet virtuti & potentiae productiue cum transcendentali ordine ad terminum producendum.

23. Assertio sic explicata probatur primò autoritate tum Athanasij, qui in primo dialogo de Trinitate, quærens discrimen, quo pater gignat & condât: respondet, *Hypostasis gignit, & mandato condit*: tum Ambrosij 4. de fide ad Gratianum, cap. 4. *Generatio*, inquit, *Paterna proprietatis est, non potentia*. Secundò ratione hoc pacto. Nequit principium reale saluari absque distinctione reali eius, cuius est principium. Sola autem proprietas relatiua distinguitur realiter à termino producto in diuinis: ergo sola proprietas relatiua erit principium reale diuinarum processuum. Quod autem illa non sit formalis ratio producendi, quatenus prædicamentally respicit terminum productum, sed quatenus transcendentaliter ordinatur ad terminum producendum, patet: nam quatenus prædicamentally respicit terminum productum, ratione subsequitur productionem, cum tamen vt principium debeat ratione præcedere illam.

24. Confirmatur. Si ratio absoluta, & non respectiua esset potentia productiua ad intra, non esset necessaria spiratio actiua in Patre & Filio ad producendum Spiritum sanctum. Consequens est falsum, & contra Concilia & Patres: ergo. Sequelam probo, nam si ratio absoluta esset productiua Spiritus sancti, ea sola paternitate & filiatione terminata constitueret sufficiens principium productiui Spiritus sancti. Igitur necessaria non esset spiratio actiua. Nam eatenus hæc

necessaria

Contra
Scholasticos
Augustin.

Athanasius.

Ambrosius.

Contra
Concilia &
Patres.

necessaria est, quatenus constituere debet proximam potentiam productiuam Spiritus sancti: ergo si ea sufficienter constituitur per rationem absolutam, sola paternitate & filiatione terminatam, non esset necessaria spiratio actiua. Nam duo requiruntur ad potentiam proximè productiuam, ratio ipsa producendi, & realis distinctio inter ipsam & terminum producendum, hæc duo haberentur per rationem absolutam, tanquam per rationem producendi, & per paternitatem & filiationem, tanquam per rationes distinguendi; ergo.

25. *Obijcies 1.* Si sola relatio in diuinis produceret, non saluaretur primò, quòd Filius generaretur intellectu, Spiritus sanctus spiraretur voluntate, cum ille immediatè procederet à paternitate, hic à spiratione actiua. Non saluaretur secundò, quòd Filius vi originis procederet vt Verbum, Spiritus verò sanctus vt Amor. Quia procedere vi originis vt Verbum, est procedere vt immediatè terminum intellectiōis: procedere verò vi originis vt Amorem, est procedere vt immediatè terminum volitionis. Sed tam Filius, quàm Spiritus sanctus procedit vt immediatus terminus solius proprietatis relatiuæ ergo nec ille procedit vt Verbum, nec iste vt Amor. Tertiò non saluaretur discrimen generationis vnius, & processions alterius, quia hoc desumitur ex diuerso modo procedendi intellectus & voluntatis.

26. *Resp.* negando omnes sequelas. Nam licet Filius producat a Patre ratione solius paternitatis, & Spiritus sanctus à Spiratore ratione solius spirationis actiuæ, adhuc tamen & Filius procedit ab intellectu, & Spiritus sanctus à voluntate via communicationis; ratione cuius Filius dicitur gigni intellectu vt Verbum & genitum Patris, & Spiritus sanctus spirari voluntate vt Amor, & donū vtriusque. Ratio huius est, quia in quolibet principio, & præcipue diuino, nō solum attendi debet ratio productiua, sed etiam ratio communicatiua, quæ simul cum productiua constituit vnum principium adæquatū. Quare principium generatiuum non solum dicit principium productiuum suppositi, sed etiam communicatiuum naturæ, vel specificæ, vt in creatis, vel numericæ, vt in diuinis. Est autè principium generatiuum in diuinis immediatè communicatiuum naturæ per intellectiōem, vi cuius terminus productus accipit eandem similitudinem, tam naturalem, quàm intentionalem principij generantis. Similiter principium spiratiuum non appellat solum principium productiuum, sed etiam communicatiuum, quod est ipsum volitiuum; vi cuius terminus spiratus accipit eandem naturam principij spirantis, & simul vitalem inclinationem ad obiectum volibile. Paternitas enim, ex eo quòd est prima hypostasis naturæ diuinæ, immediatè modificat ipsum intelligere diuinū, quod est prima operatio naturæ intellectualis; ac proinde producendo hypostasim Verbi, vi talis productionis per se illi communicat na-

turam diuinam vt formaliter intelligentem. Similiter spiratio actiua, ex eo quòd est secunda proprietas naturæ diuinæ, immediatè modificat velle diuinum, quod est secunda operatio naturæ intellectualis, atque adeo producendo hypostasim Spiritus sancti, vi talis productionis per se illi communicat naturam diuinam, vt formaliter volentem: nam id tantum communicatur vi originis personæ productæ, quod immediatè modificatur ab ipsa relatione personæ producentis: atqui à paternitate immediatè modificatur solum intelligere, à spiratione verò actiua solum velle: igitur hi tantum actus immediatè communicantur vi formalis originis.

27. Atque ex his patet ad singulas probationes. Nam procedere à paternitate, & spiratione non tollit, quin simul per se Filius, & Spiritus sanctus procedant ab intellectu & voluntate, tanquam à proximo principio communicatiui, atque adeo ille vt Verbum, iste vt Amor, & nexus vtriusque. Eodemque modo assignatur discrimen generationis vnius, & processions alterius, quod potissimum spectatur penes diuersum principium communicatiuum, vt constat ex disputatis de generatione Verbi.

28. *Obijcies 2.* Si sola proprietas relatiua esset ratio producendi, non saluaretur æqualitas diuinarum personarum. Sequela probatur, tum quia relatio produciens est perfectior relatione non producente. Vnde Pater & Filius essent perfectiores Spiritu sancto, qui constituitur relatione non productiua. Tum quia relatio produciens debet continere relationem producendam: sed non potest continere illam formaliter, ergo eminenter: igitur relatio produciens perfectior est producta, atque adeo persona ex illa constituta. Respondeo 1. hoc argumento vrgeri etiam Authores secundæ sententiæ, qui docent relationes diuinas partialiter saltem concurrere ad productionem personarum.

29. *Resp. 2.* neque ab hac difficultate immunes esse Authores primæ sententiæ: tum quia in eorum sententia natura diuina est cum aliqua perfectione in persona producente, cum qua non est in persona producta. Quia in persona producente est cum virtute proximè productiua, imò cum productione ipsa, cum qua non est in persona producta. Tum quia secundum conceptum explicitum maiorem perfectionem dicit personalitas Patris, cui essentialiter competit esse à se, & non posse esse ab alio, quàm personalitates Filij & Spiritus sancti, quibus essentialiter competit esse ab alio, & non posse esse à se. Nam cæteris paribus maior est perfectio habere esse à se, quàm habere esse ab alio; quoniam habere esse à se addit nouam formalitatem spectantem ad perfectionem simpliciter simplicem, quam formalitatem non dicit habere esse ab alio. Tertiò in omnium sententia Pater & Filius præter proprietates personales, habent aliam proprietatem relatiuam, nempe communem spirationem, quam non habet

Spiritus sanctus, qui tantum habet proprietatem personalem spirationis passiuæ.

31. Respondeo igitur quartò, æqualitatem diuinarum personarum non esse spectandam penes explicitos dumtaxat conceptus, quos ut inuicem distinctæ important, nam secundum huiusmodi explicitos conceptus persona produciens dicit perfectiorem conceptum, quam persona produciens; sed spectandam esse penes conceptus tam explicitos, quam implicitos, quos ut diuinæ important. Quia igitur quælibet persona diuina includit essentialiter naturam, in qua quidditatiuè continentur omnes perfectiones tam relatiuæ, quam absolutæ, quælibet persona dicitur ratione ipsius naturæ, quam essentialiter includit continere reliquas perfectiones relatiuas intensiuè; quia omnes perfectiones relatiuæ constituunt illam intensiuè perfectam. Præterea easdem perfectiones relatiuas vnaquæque persona dicitur continere extensiuè virtualiter; quia continendo intensiuè naturam, simul continet extensiuè virtualiter reliquas perfectiones relatiuas. Atque hoc modo saluatur æqualitas diuinarum personarum, quia quidquid continet vna persona, continent & reliquæ, tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter in ipsa natura diuina, quam vnaquæque persona essentialiter includit.

Augustin.

32. Confirmatur, quia Patres, præsertim Augustinus, non modò docent vnam personam diuinam esse æqualem alteri, verum etiam non plus perfectionis continere vnam personam, quam reliquas omnes simul. Hoc autem verificari non potest ratione relationis præcisè; sic enim plus perfectionis continent omnes personæ simul, quam singulæ per se sumptæ; sed ratione naturæ, in qua, quia & intensiuè, & extensiuè continentur omnes perfectiones relatiuæ, vnaquæque persona includens essentialiter naturam, includit etiam cum illa reliquas perfectiones tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter per circuminfectionem, modo supra declarato. Vnde ad priorem probationem sequelæ, distinguo assumptum: relatio produciens est perfectior non producente secundum conceptum explicitum, concedo; secundum conceptum explicitum & implicitum simul, quem essentialiter includit, nego: quia ut sic cum natura ipsa implicite includit etiam perfectiones relatiuas, tam intensiuè formaliter, quam extensiuè virtualiter. Ad posteriorem verò dico, relationem producentem continere producendam, non formaliter, neque eminenter, sed virtute & æquiualentem.

33. *Obijcies* 3. Si sola relatio in diuinis produceret, sequeretur, processionem diuinarum personarum non esse vniuocam, sed æquiuocam contra omnes Doctores. Respondeo negando sequelam. Ad vniuocam enim processionem sufficit, ut terminus productus sit similis & vniuocus producenti ratione communicationis; vi cuius persona diuina producta accipit eandem naturam personæ pro-

ducentis. Idem dicere tenentur aduersarij: nam nec persona producta in eorum, & in omnium sententia, est vniuoca producenti ratione relationis, quæ produciuntur, sed ratione naturæ, quæ tantum communicatur.

34. *Obijcies* 4. Proprietas relatiua increata respondet proprietati indiuiduali create: at hæc non est ratio producendi, sed sola natura specifica: ergo nec in diuinis ratio produciendi erit proprietas relatiua, sed sola natura absoluta. Respondeo primò negando minorem, ut constat ex maiore similitudine quoad proprietates indiuiduales, relucens in vno indiuiduo producto, quæ non relucet in alio indiuiduo eiusdem speciei. Quæ maior similitudo aliunde provenire non potest, quæ ex virtute indiuiduali vnius agentis fortius sibi effectum assimilante, quam virtus indiuidualis alterius agentis. Respondeo secundò negando consequentiam: quoniam agens creatum sufficienter distinguitur à termino producendo per solam rationem specificam; quæ distinctio essentialis est principio producenti. Agens verò diuinum non nisi proprietate relatiua distinguitur à termino producendo; atque adeo ea sola constitui potest, ut ratione produciendi.

35. *Obijcies* 5. Si relatio, non essentia, esset ratio producendi in diuinis, ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo non cognosceretur principium productiuum ad intra; quia ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo non cognoscitur formaliter relatio, sed essentia. Confirmatur, nam id tantum cognoscitur formaliter ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo, quod necessarium est ad productionem possibilem: atqui ad productionem possibilem est tantum necessaria essentia, non relatio: igitur sola essentia & non relatio formaliter cognoscitur ex vi cognitionis possibilem in Verbo. Quod est contra ea, quæ de comprehensione supra docuimus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, ex vi cognitionis omnium possibilem in Verbo cognosci solam essentiam. Ad confirmationem. Vera est maior, quando cognitio causæ est abstractiua, & habetur per solam cognitionem effectus; falsa verò, quando est intuitiua, & habetur à priori per intuitionem ipsius causæ in se: qualis est cognitio Dei in se, ut causa est omnium possibilem. Nā tunc penetrata causa in seipsa quoad omnia possiblem, penetratur etiam quoad terminos intrinsecos; cum non maior perfectio requiratur ad vnum quam ad aliud, & aliunde ex vi prioris penetrationis supponitur penetrata causa infinite quoad infinitam perfectionem actus puri, ut fusiùs præcitato loco.

36. *Obijcies* 6. Si sola relatio esset productiua ad intra, sequeretur perfectiorem fore potentiam productiuam ad extra, quoniam hæc est ipsa diuina essentia, ut actus purus infinitus in tota latitudine entis; quam potentia productiua ad intra: quia hæc est sola relatio infinita in vno tantum genere. Hoc autem falsum est, nam perfectio potentia

desumitur

desumitur ex perfectione termini: atqui terminus potentiae productiuae ad intra est perfectior termino potentiae productiuae ad extra, quoniam ille est increatus, hic creatus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, solam relationem esse potentiam productiuam ad intra, prout potentia productiua includit etiam principium communicatiuum; ut sic enim includit ipsam essentiam secundum totam latitudinem suae perfectionis.

37. Cæterum loquendo de potentia productiua secundum præcisum conceptum productiui, non considerato principio communicatiuo, quod essentialiter includit, concedo secundum hunc explicitum conceptum perfectiorem esse potentiam productiuam ad extra, quam ad intra: quia potentia productiua ad extra explicitè & immediatè importat actum purum infinitum in omni genere perfectionis: potentia verò productiua ad intra immediatè tantum importat infinitam perfectionem in genere entis relatiui. Idque ex eo, quod terminus producibilis ad intra formaliter sumptus est sola relatio; terminus verò producibilis ad extra sunt omnia possibilia. Quæ licet in se sint imperfectior terminus, supponunt tamen, maiorem perfectionem explicitè in principio productiui, quia supponunt illud infinitum non tantum in genere relatiui, sed etiam in genere absoluto.

38. Vnde negandum est vniuersaliter, perfectiorem potentiam desumendam esse ex perfectiore termino producibili. Nam licet hoc verum sit de potentia vniuoca, falsum tamen est de potentia æquiuoca; qualis est potentia Dei productiua ad extra. Cuius discriminis ratio est, quia terminus vniuocus supponit eandem perfectionem, saltem quoad speciem, in principio, quam habet in se. Vnde quod maiorem perfectionem habebit in se, eò maiorem supponit in principio ipso; cum nequeat perfectior terminus ab imperfectiore principio produci. Atque adeo rectè sequitur, ex perfectiore termino perfectiorem argui potentiam in ipso principio, terminus verò æquiuocus, quia non supponit eandem specie perfectionem, sed longè præstantiorem in principio productiui; quippe cum virtus æquiuoca debeat esse altioris ordinis termino ipso producibili; non rectè infertur, quod si terminus potentiae æquiuocæ sit imperfectior termino potentiae vniuocæ, ipsa quoque potentia æquiuoca sit imperfectior potentia vniuocæ, habente perfectiorem terminum: eò quod maior aut minor perfectio potentiae æquiuocæ non sumitur præcisè ex maiore, aut minore perfectione termini, sed ex ipsius causæ & virtutis perfectione.

39. *Obijcies 7.* Si relatio est potentia producendi ad intra, erit etiam potentia producendi ad extra. Sequelam probo: nam si quæ ratio obstarat, esset, quia relatio, ut virtualiter distincta ab essentia, non contineret in sua virtute omnes creaturas possibiles, quæ sunt terminus potentie productiuae diuinæ ad

extra: sed potest potentia, quæ continet terminum perfectiorem, continere terminum minus perfectum. Cum igitur perfectior sit terminus producibilis ad intra, quam quicumque terminus producibilis ad extra, poterit quilibet terminus producibilis ad extra contineri in potentia productiua ad intra. Atque adeo poterit relatio, quæ est potentia productiua ad intra, esse potentia productiua ad extra. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem, concessa maiore, nego minorem, quando termini sunt diuersæ rationis, ut sunt terminus producibilis ad intra, & terminus producibilis ad extra. Nam vnus est increatus, & producibilis productione vitali intra ipsum principium produciens; alter creatus, & producibilis actione creatiua extra ipsum principium produciens.

40. Confirmatur, nam potentia intellectiua angelica habet pro termino intellectiui, quæ est perfectior quolibet accidente corporeo: & nihilominus eadem potentia intellectiua angelica producere non potest vllum accidens corporeum, præter motum localem, ut hic suppono ex disputandis in sequenti tomo de Angelis. Idque ex eo, quia, quando termini habent diuersam producibilitatem, non sequitur, quod terminus imperfectior contineri debeat sub perfectiore: ac proinde, quod potentia productiua termini perfectioris producere possit terminum imperfectiorem. Cuius ratio est, quia potentia habet modum producendi à natura ipsa determinatum, quem transgredi non potest.

41. *Obijcies 8.* Si relatio esset principium producendi in diuinis, Pater & Filius essent duo, non vnum principium respectu Spiritus sancti contra Patres & Concilia, præsertim Florentinum in decreto Eugenij quarti, ubi docet Pontifex, Spiritum sanctum ex Patre & Filio tanquam ab vno principio æternaliter procedere. Respondeo negando sequelam. Nam Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti ratione vnius spirationis actiue in vtroque indiuisibiliter existentis. Non enim Pater & Filius produciunt proximè Spiritum per paternitatem & filiationem, sed per ipsam spirationem actiuam, quæ est virtus proximè fecundans suppositum Patris & Filij in ordine ad tertiam personam spirandam, quod colligitur ex iisdem Concilijs & Patribus docentibus, Patrem & Filium vnica spiratione producere Spiritum sanctum.

42. *Dices.* Saltem possent dici duo principia productiua ad intra, nempe Pater respectu Filij, & vterque respectu Spiritus sancti, ac proinde duo potentes contra Athanasij Symbolum, *Non tres, sed vnus omnipotens.* Resp. Nego sequelam: ratio est, quia paternitas, quæ est proximum principium producendi Filium, non distinguitur à spiratione actiua, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum; vnde licet sint duo supposita producentia, Pater scilicet, & Filius, non tamen, sunt duo principia productiua, quia

Concilium
Florentin.

principium productiuum Spiritus Sancti non constituitur proximè ex paternitate & filiatione, quo pacto esset distinctum principium à principio productiuo Filij; quia hoc constituitur sola paternitate illud constitueretur paternitate & filiatione simul; sed proximè tantum constituitur ex spiratione actiua à paternitate & filiatione indistincta; ac proinde principium generatiuum non distinguitur realiter à principio spiratiuo, & consequenter non sunt duo principia productiua indiuisis, sed vnum, licet sint duo supposita producentia.

43. *Obijcies* 9 Si relatio esset proximum principium producendi ad intra, posset de relatione ipsa producente prædicari actus notionalis hoc pacto: *paternitas generat, spiratio spirat*: quia potest operatio prædicari de proximo principio operatiuo, etiam abstractè significato, vt constat in his propositionibus: *Intellectus generat: Voluntas spirat: Misericordia misereatur. Iustitia puni.* Confirmant, nam propterea supra contra aduersarios deduximus, posse de Deo abstractè sumpto prædicari actum notionalem, si Deitas ipsa esset proximum principium talis actus. Resp. negando sequelam: quoniam principium æternæ generationis & spirationis non est tantum paternitas, sed etiam natura, quia principium generatiuum, & spiratiuum essentialiter includit principium communicatiuum, quod est natura. Cæterum, si actus notionalis sumeretur pro sola productione hypostasis, nõ incongruè posset prædicari de ipsa relatione in abstracto significata, tanquam de proximo & formali principio producendi: quia tamen id vsus non obtinuit; & vocibus non debeamus vti, nisi prout sapientum vsus firmavit, idè non sunt huiusmodi prædicationes vsurpandæ. Ad confirmationem Respondeo, rectè nos contra aduersarios supra deduxisse, si sola essentia esset proximum principium actus notionalis, posse de illa huiusmodi actum prædicari: quia illi putant, solam essentiam esse adæquatum & totale principium producendi *Quo*.

44. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum ductum ex autoritate Patrum. Resp. illud intelligendum esse de principio communicatiuo. Quod sic probo: nam finis & scopus horum Patrum erat contra Arium probare, Filium & Spiritum sanctum esse verum Deum, & eiusdem naturæ & essentiæ cum Patre, ad quod probandum asserebant, eos naturaliter, non liberè; de substantia Patris non ex nihilo, vt Arius blasphemabat, procedere. Hoc modo explicat has locutiones Patrum Ioannes Latinus in Conc. Florentino sess. 18. circa medium; eodem modo intelligitur citata autoritas Anselmi. Nam procedere de substantia alterius non tam importat principium productiuum, quam communicatiuum; quia importat consubstantialitatem cum ipso principio producente, quæ aduersarijs etiam concedentibus, formaliter habetur per ipsam communicationem naturæ.

Vnde Filium procedere de paternitate, vi sermonis importat, Filium vi suæ originis accipere ipsam paternitatem: quod non solum est falsum, sed fatuum, vt Anselmus rectè infert. Alioqui, si procedere de paternitate Anselmus intellexisset, solum Filium procedere ab illa productiue, ad summum eam sententiam vocasset falsam, non fatuam: nam fatuum est, quod à nullo sanæ mentis auctore asseri potest, cum tamen, vt supra vidimus, hæc sententia à multis, ijsque grauissimis Scholasticis asseratur.

45. De eodem principio communicatiuo naturæ, vt ad secundum argumentum respondeamus, loquitur Ioannes Latinus in Concilio Florentino: tum quia ille loquitur more Patrum, ipsorum vestigijs insistendo. Tum quia sæpè adhibet aliquam clausulam, per quam determinat, vel potius coniungit principium productiuum cum principio communicatiuo, vt constat tota sessione 18. & 19. & ad hoc tantum confirmandum affert exemplum de generatione humana. Cæterum hæc propositio, *Principium, quo persona generat est id, quod solum est communicabile*, quæ contra nos ex eodem Concilio affertur, cum huiusmodi expressa taxatiua in citatis sessionibus non habetur, vt eas perlegenti constabit; & etiam si haberetur, rectè explicari posset de principio communicatiuo.

46. Tertium argumentum solum concludit de principio communicatiuo. Nam in hoc præcipue agens assimilatur sibi terminum. Vnde propterea in generatione est maior assimilatio, quàm in cæteris productionibus naturalibus, quia principium generatiuum debet, aut totam, aut partem saltem suæ propriæ substantiæ communicare genito, vt constat in generatione humana, per quam genitor medio semine partem eiusdem numero substantiæ, quam habet in se, communicat genito. Pater autem æternus totam suam substantiam vi generationis communicat æterno suo genito. Ratio verò est, quia nunquam fit maior assimilatio, quàm quando agens communicat eandem numero formam & naturam, quam habet in se: hoc autem exequitur agens formaliter per principium communicatiuum; nam per productiuum potius dissimulat sibi terminum.

47. Ad quartum Scoti, nego consequentiam. Nam tunc realis distinctio inter Deum producentem, & Deum producibilem, saluaretur in sola natura producentis & producti, in quâ, quia nunc propter identitatem eiusdem numero naturæ saluari non potest, recurrendum est ad proprietatem relatiuam, quæ sola distinguitur realiter à termino producibili. Adde, quod sicut tunc non esset producenda sola hypostasis, sed etiam natura ipsa termini producibilis: ita non sufficeret proportionem producendi sola hypostasis principij producentis; alioqui perfectior terminus, qualis esset tunc Deitas producta, produceretur à principio imperfectiori, cuiusmodi esset sola hypostasis relatiua: nunc autem sicut

Ioan. Lat.
Concilium
Florentin.

Scotus.

sola

Ad authoritatem
Patrum.

Arius.

Ioannes
Latinus.
Concilium
Florentin.
Anselmus.

sola hypostasis relatiua termini producitur; ita sola hypostasis relatiua personæ producens sufficit vt ratio producendi.

48. Fundamentum secundæ sententiæ solum probat, quod essentia ingrediatur potentiam, non vt ratio formalis producendi, nam hæc, vt probatum est, essentialiter postulat distinctionem à termino producto, sed vt ratio tantum communicandi, quæ per se distinctionem à termino producto non postulat.

49. Ex dictis soluitur celebris illa inter Scholasticos controuersia, an potentia productiua ad intra contineatur sub omnipotentia Dei. Affirmant Argent. in 1. dist. 20. q. vnica art. 1. Marfil. q. 23. art. 2. secunda parte articuli & alij docti recentiores. Fundamentum eorum est, quoniam potentia productiua ad intra, est vera, propria, & realis potentia: ergo continetur sub omnipotentia, potiori iure quàm potentia ipsa creatiua. Consequentia probatur, quoniam nobilissima potentia, qualis est productiua ad intra, continetur sub potentia communi, sicut nobilissima species sub genere. Confirmatur 1. nam sub ente real. continetur primum & præstantissimum ens, quod est Deus. Sub productione reali continetur præstantissima productio, qualis est productio ad intra, sub producibili communi continetur præstantissimum producibile increatum. Ergo sub omnipotentia continetur prima & præstantissima potentia productiua ad intra. Confirmatur 2. ex August. 1. 3. contra Maximinum c. 7. ubi potentiam generatiuam Patris appellat omnipotentiam: *Ubi, inquit, est omnipotentia Dei Patris, si æqualem sibi gignere Filium non potuit.*

50. Negant verò Scotus in 1. dist. 20. q. vnica §. *Quantum ergo ad istum articulum*, Durand. q. 1. Aureol. art. 3. Ocham q. vnica. Rubio. q. 2. art. 2. Grego. Arimin. q. vnica, art. 2. Gabriel q. vnica, Valq. 1. p. disp. 165. cap. 2. Suarez l. 4. de Trinit. c. 10.

51. Quorum sententia, vt omnino vera, & nostris principiis conformior sequenda est. Eaque colligitur ex S. Th. 1. p. q. 25. art. 3. & q. 42. art. 6. & q. 2. de potentia art. 5. Ratio verò duplex est, altera à posteriori, à priori altera. A posteriori ratio hæc est. Ad fidei dogma spectat, omnes & singulas personas diuinas esse omnipotentes iuxta Athanasij Symbolum. *Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus sanctus.* Ad fidei autem dogma non spectat, quod vel in Filio sit potentia generatiua, quæ est in Patre; vel in Spiritu sancto potentia spiratiua, quæ est in Patre & Filio; imò plerique id negant, siue tota vis producendi ad intra sit sola natura diuina, siue sola proprietates relatiua, siue utraque simul. Igitur potentia productiua ad intra non continetur sub omnipotentia. Consequentia probatur, quia si potentia productiua ad intra contineretur sub omnipotentia, qui negaret in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam, consequenter censeretur etiam in illis negare

omnipotentiam: sed qui negat in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam non statim censetur in illis negare omnipotentiam, alioqui non posset absque præiudicio fidei illis negari potentia generatiua, & spiratiua. Igitur potentia generatiua & spiratiua non continetur sub omnipotentia.

52. Ratio autem à priori est, quoniam omnipotentia non importat in Deo nisi potentiam productiuam ad extra. Nam ad hanc tantum significandam vsi sunt hoc nomine *Omnipotentia* SS. Patres, vt Ochamus, Gregorius & alij adnotarunt. Cuius significationis ratio fuit, quoniam, vt iidem Auctores aduerterunt, SS. Patres disputantes contra hæreticos, qui negabant, Filium & Spiritum sanctum habere eandem naturam, & consequenter eandem potentiam cum Patre, eam tantum potentiam intelligebant, de qua inter ipsos & hæreticos erat controuersia; atqui inter ipsos & hæreticos controuersia non erat de potentia notionali, sed tantum de essentiali, quæ consequitur naturam absolutam. Igitur hæc tantum intelligitur nomine *Omnipotentia*, cum de illa loquuntur & disputant Patres.

53. Vnde ad fundamentum aduersariorum, negatur consequentia. Ad cuius probationem negandum est, omnipotentiam distribuere pro omnipotentia quæ est in Deo; sic enim procul dubio comprehenderet potentiam productiuam ad intra, tanquam vniuersale particulare, aut superius inferius, vt argumentum rectè probat; sed distribuere tantum pro omni obiecto & termino factibili, vt S. Thomas & Caietanus adnotarunt prima parte p. 25. art. 3. Ad priorem confirmationem negatur consequentia. Nam de facto omnipotentia, vt de illa Patres, & Scholastici disputant, non est signum distribuens pro omnipotentia, quæ in Deo est: sicut esse ens reale, productio, aut terminus producibilis, vniuersaliter sumptus. Vnde tandem controuersia hæc ad solam quæstionem de nomine reuocatur, vt rectè adnotarunt Ochamus & Rubio, quo pacto scilicet, vsurpetur hoc nomen, *Omnipotentia*, pro signone distributiuo potentia realis, an termini factibilis?

54. Ad posteriorem confirmationem Respondendo cum præcitatis Scholasticis, Augustinum eo loco sub alio significato vsurpasse nomen *Omnipotentia*, quam vsurparunt reliqui Patres: nam ipse eo loco vsurpauit pro potentia communicatiua naturæ diuinæ, cuius priuatio magnam arguit imperfectionem in persona Patris, quam tamen imperfectionem non arguit in persona Filij aut Spiritus sancti: quia ad perfectionem Patris, tanquam ad primam personam Trinitatis spectat, posse perfectè & adæquatè naturam diuinam communicare Filio: quod tamen non spectat ad perfectionem Filij, aut Spiritus sancti.

Patres.
Ochamus.
Gregorius.

S. Thomas.
Caietanus.
Patres &
Scholastici.

Ochamus.
Rubio.

Augustin.